

EASTERN PARTNERSHIP Civil Society Forum

ДАЙДЖЕСТ 3

громадського спостереження за виборами в Україні

РЕЗЮМЕ

Після того, як відбулися чергові парламентські вибори в Україні, [Громадська мережа “Опора”](#), [Комітет виборців України](#) та проект [ElectUa.org](#) видали підсумкові звіти щодо якості та характеру виборчої кампанії 2012 року. Предметом їхнього моніторингу стало дотримання міжнародних стандартів та національного законодавства в частині організації окрешними та дільничними виборчими комісіями голосування виборців на виборчих дільницях. Особливе занепокоєння викликали повідомлення про низьку якість списків виборців, підготовлених на основі даних Державного реєстру виборців, випадки масового голосування виборців за місцем їх перебування, підкupu виборців, агітації у день голосування та спроби спотворення результатів виборів під час підрахунку голосів, зафіксовані на ряді виборчих дільниць. Вище зазначені факти дають підстави стверджувати про відносно вільні, але не чесні вибори у аспектах характеру передвиборчої кампанії та якості підрахунку голосів.

Основні аспекти:

- порушення у день голосування;
- маніпуляції з виборчими бюлетенями;
- перешкоджання діяльності офіційних спостерігачів;
- діяльність дільничних та окрешних виборчих комісій;
- серія ДДОС-атак на сервери організацій, що спостерігають за виборами та сайту Центральної виборчої комісії;
- порушення при транспортуванні виборчої документації;
- затягування процесу підрахунку голосів;
- неправильне оформлення протоколів про підрахунок голосів виборців;
- загальна оцінка характеру парламентських виборів громадськими організаціями

1. Порушення у день голосування

Від початку вересня, станом на 4 листопада 2012 року проект ElectUA отримав 1723 повідомлення про порушення виборчого законодавства. Найбільший пік активності надання громадянами інформації про порушення припав на останній день передвиборчої кампанії – 26 жовтня – і безпосередньо на день голосування. Від 7:00, 28 жовтня віртуальна інтерактивна платформа Elect.UA отримала 368 повідомлення (що складає 21 % від кількості отриманих повідомлень). Як зазначено [в офіційному звіті ініціативи Elect.UA](#), найбільшій типовими порушеннями у день голосування стали: агітація в день голосування – 60 повідомлень (16,30%); порушення процедури голосування – 87 повідомлення (23,64%); порушення процедури підрахунку голосів – 22 повідомлення (6%); порушення в роботі виборчих комісій – 42 повідомлення (11,41%). Найбільшу кількість порушень зафіксовано у Луганській, Донецькій,

Тернопільській, Рівненській, Вінницькій областях та в Автономній Республіці Крим.

[Громадська мережа “Опора”](#) на офіційному сайті зазначає, одним із найпоширеніших порушень, зафіксованих спостерігачами в день голосування, було порушення таємниці голосування. Такі випадки були зафіксовані в Київській, Черкаській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Волинській, Вінницькій, Полтавській, Луганській, Миколаївській областях. Дільничні виборчі комісії не змогли забезпечити належного порядку у приміщенні для голосування і тим самим допустили випадки порушення таємності волевиявлення під час голосування. Також зафіксовано інциденти (найбільше в Запорізькій, Херсонській, Луганській, Миколаївській, Дніпропетровській обл.), коли поряд з виборчими дільницями невідомі особи роздавали виборцям гроші, подарунки, матеріальні цінності. Такі випадки є грубим порушенням норм закону і однозначно класифікуються як підкуп виборців, за який передбачено кримінальну відповідальність.

Також, попри обмеження, чимало партій і кандидатів все-таки проводять агітаційну діяльність серед виборців і в день голосування. В таких випадках суб'єкти виборчого процесу та їх прихильники намагаються використати останній шанс для збільшення виборчого рейтингу.

2. Маніпуляції з виборчими бюлетенями

Комітет виборців України у своєму [підсумковому звіті](#) зазначає, що до найбільш поширених недоліків в організації голосування, окрім „переформатування” складу деяких комісій безпосередньо перед днем голосування та низьку якість списків виборців, можна віднести відсутність на ряді дільниць достатньої кількості виборчих бюлетенів, неправильне використання штампу „Вибув” для внесення змін до бюлетенів та зловживання, пов'язані з організацією голосування „на дому”.

Факт масового вкидання виборчих бюлетенів до виборчих скриньок було зафіксовано в Донецькій області (виборчий округ № 52, виборча дільниця № 140704). В Одеській області в одному з округів було зафіксовано факт використання для заповнення виборчих бюлетенів ручок з т.зв. „зникаючими” чорнилами. Також були зафіксовані випадки незаконної видачі бюлетенів, зокрема у Дніпропетровській, Полтавській, Рівненській, Житомирській, Вінницькій областях. Такі випадки свідчать про фальсифікацію результатів голосування, внаслідок маніпуляцій із виборчими бюлетенями та через низьку якість списків виборців.

Спостерігалися випадки винесення бюлетенів із приміщення виборчої дільниці і спроби передачі бюлетеня іншій особі. Такі дії часто були ознакою реалізації технології «карусель» (передача виборцем незаповненого бюлетеня в обмін на заповнений бюлетень), з метою фальсифікації результатів волевиявлення. Повідомлення про подібні порушення протягом дня голосування надходили з Київської, Одеської, Луганської, Херсонської, Запорізької областей.

3. Перешкоджання діяльності офіційних спостерігачів

На деяких дільницях були зафіксовані випадки перешкоджання діяльності офіційних спостерігачів та інших осіб, які мають право бути присутніми на засіданнях чи у приміщенні для голосування чи запрошення комісії. Як зазначено [у звіті Громадської мережі “Опора”](#), частині громадських спостерігачів, які прибули на підготовче засідання ДВК, було неправомірно відмовлено в участі у підготовчому засіданні. Подібні випадки, зокрема фіксувалися у Львівській (ДВК №460063, №460873), Рівненській (ДВК №560700), Хмельницькій (ДВК №681110) областях. Внаслідок таких дій комісій, спостерігачі були позбавлені законної можливості особисто перевірити цілісність опечатаного сейфу з виборчою документацією, опломбування урн для голосування та підписати контрольні листи. Протягом цілого дня голосування неодноразово траплялися випадки перешкоджання діяльності офіційних спостерігачів з боку членів ДВК – в Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Одеській, Полтавській, Львівській, Харківській, Волинській, Рівненській, Хмельницькій областях.

4. Діяльність окружних та дільничних виборчих комісій

Окрема тенденція, яка спостерігалася протягом усієї виборчої кампанії і проявилася в день голосування – неналежна організація роботи або порушення з боку виборчих комісій. Як зазначено у [звіті Громадської мережі “Опора”](#), початок голосування відзначився тим, що 8% дільниць відкрилися раніше визначеного законом терміну – до 8:00, тоді як 7% дільниць, навпаки, почали голосування із запізненням – після 8:00.

Згідно з інформацією регіональних відділень КВУ, прийом виборчої документації окружними виборчими комісіями у багатьох регіонах організований незадовільно, супроводжується бійками членів ДВК, блокуванням приміщення ОВК (зокрема, у Херсонській області) тощо. У приміщеннях багатьох ОВК зафіксовано великі черги, тоді як далеко не на всіх дільницях протоколи про підрахунок голосів станом на ранок було складено.

5. Серія ДДОС-атак на сервери організацій, що спостерігають за виборами та сайту Центральної виборчої комісії

У день голосування спостерігачі мали повний доступ до всіх виборчих процесів. В той же час викликає занепокоєння серія ДДОС-атак на сервери організацій що спостерігають за виборами та інформаційні ресурси, в тому числі на сервер КВУ. Відповідні правоохоронні органи поки що не дали оцінки цьому інциденту.

Оперативному опрацюванню підсумків голосування не сприяло й незадовільне функціонування ІАС „Вибори”, яка постійно „зависала”, не дозволяючи вносити дані протоколів в базу ЦВК.

6. Порушення при транспортуванні виборчої документації

Комітетом виборців України [в останньому звіті](#) визначено, що одним з найбільш поширених порушень при транспортуванні виборчої документації від ДВК до ОВК стало пошкодження цілісності упаковки виборчих документів, неправильне їх пакування та наявність відкритих пакетів з примірниками протоколів.

7. Затягування процесу підрахунку голосів

Більшістю громадських організацій, що стежили за виборчим процесом в Україні 28 жовтня 2012 року, визначено, що підрахунок голосів на дільницях на низці дільниць відбувався з порушенням процедури, затягуванням підрахунку, неправильним заповненням виборчих протоколів та недоліками в організації прийому протоколів ДВК в ОВК. В деяких округах КВУ фіксував відключення електроенергії на дільницях. Події, що відбуваються після дня голосування на окремих ОВК, свідчать про спроби втручання у результати підрахунку в межах одномандатних мажоритарних округів. Гарячими точками виборчої кампанії стали близько третини окружних комісій.

8. Неправильне оформлення протоколів про підрахунок голосів виборців

У багатьох виборчих округах ОВК не прийняли значну кількість протоколів ДВК про підрахунок голосів і зобов'язали відповідні ДВК скласти протоколи з позначкою „Уточнений”. До основних помилок, допущених при складанні протоколів, варто віднести проставлення прочерків замість нулів, неправильне написання прізвищ кандидатів (наприклад, у виборчому окрузі № 74 (Запорізька область) у протоколі ДВК дільниці № 230890 замість прізвища Бабуріна на проколі вказувалось прізвище „Бабуркін”), відсутність на протоколах печаток комісій тощо.

Факт підписання незаповненого протоколу про підрахунок голосів виборців членами дільничної виборчої комісії був зафіксований на виборчій дільниці № 530037 (виборчий округ № 151, Полтавська область). Свої підписи під незаповненим документом не поставили лише троє членів ДВК. На бланках підписаних протоколів була відсутня печатка комісії. Саме ж підписання

протоколу відбулося після відвідування дільниці кандидатом у народні депутати України п. Овчаренко. Аналогічне порушення, вчинене за ініціативою голови ДВК, мало місце і на виборчій дільниці № 531248 (виборчий округ № 144, Полтавська область).

Значний відсоток помилок при складанні протоколів свідчить про необхідність посилення підготовки членів ДВК з питань, пов'язаних з підрахунком голосів та складанням протоколів про підрахунок голосів.

9. Загальна оцінка характеру виборчої кампанії в Україні

Більшість громадських організацій після оголошення ЦВК результатів виборів висловили загальну оцінку характеру якості виборчої кампанії до парламенту в Україні. Визначаючи вибори як вільні, в контексті доступу виборців використати своє право голосу, але не чесні, не демократичні та такі, що не адекватно репрезентують думку громадськості через маніпуляцію зі списками виборців, не кваліфікаційну підготовку членів ДВК та ОВК, факти прямого та непрямого підкупу, обмеження роботи офіційних спостерігачів, затягування процесу підрахунку голосів та тиску на членів комісій при оформленні протоколів.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Найбільше занепокоєння у спостерігачів громадських організацій викликали непоодинокі випадки порушення та розкриття таємниці голосування, незаконна видача виборцям бюлетенів для голосування та випадки централізованого підвезення виборців до дільниць, що поєднувалося з підкупом. Штучне затягування процесу підрахунку голосів та встановлення результатів голосування виборчими комісіями, на фоні непрозорості їх роботи, негативно впливають на рівень довіри суспільства до організації виборчого процесу.

Одним із факторів неуспішності цьогорічних парламентських виборів був виборчий закон, що пропонував змішану систему голосування. Саме через численні фальсифікації та факти прямого підкупу електорату з боку мажоритарних кандидатів процес підрахунку голосів на окремих ОВК був затягнутий. Тому доцільним було б повернутися до пропорційної системи з відкритими списками з певним виборчим бар'єром, яка була застосована під час парламентських виборів у 2006 та 2007 роках, адже така система зарекомендувала себе як така, що найбільш адекватно відображає електоральні преференції суспільних груп в Україні та не викривлює результати голосування в бік певних політичних сил.

Хоча День виборів може бути сприйнятий як такий, що враховує волевиявлення в загальнодержавному окрузі, але є серйозні сумніви щодо виборів на мажоритарному рівні. Беручи до уваги передвиборчий клімат та підсумки Дня виборів, виборчий процес 28 жовтня не можна оцінити як демократичний.

Дайджест підготовлено за результатами діяльності та громадського спостереження наступних неурядових організацій за виборчим процесом в Україні:

- Комітет виборців України (<http://www.cvu.org.ua/>),
- Громадська мережа ОПОРА (<http://oporaua.org/>),
- Асоціація "Спільний простір" (<http://www.prostir-monitor.org/>),
- Ініціатива Electua.org (<http://electua.org/>),
- Рух "Чесно" (<http://www.chesno.org/>),
- Майдан Моніторинг (<http://maidanua.org/vybory2012/>) та
- Коаліція виборчих ініціатив "Дзвін" (<http://dzvin.in.ua/>).